

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 12. februarja 2008*

V zadevi C-199/06,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Conseil d'État (Francija) z odločbo z dne 29. marca 2006, ki je prispela na Sodišče 2. maja 2006, v postopku

Centre d'exportation du livre français (CELF),

Ministre de la Culture et de la Communication

proti

Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE),

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, G. Arestis, U. Løhmus in L. Bay Larsen (poročevalec), predsedniki senata, A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský, J. Klučka in E. Levits, sodniki,

* Jezik postopka: francoščina.

generalni pravobranilec: J. Mazák,
sodni tajnik: J. Swedenborg, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 27. februarja 2007,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Centre d'exportation du livre français (CELF) J. Molinié, O. Schmitt, P. Guibert in A. Tabouis, odvetniki,
- za Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE) N. Coutrelis in V. Giacobbo, odvetniki,
- za francosko vlado G. de Bergues, zastopnik, in S. Ramet, zastopnica,
- za dansko vlado C. Thorning, zastopnik, skupaj s P. Bieringom in K. Lundgaardom Hansenom, odvetnika,
- za nemško vlado C. Schulze-Bahr, zastopnica, in M. Lumma, zastopnik,

- za madžarsko vlado J. Fazekas, zastopnica,
- za nizozemsko vlado H. G. Sevenster, zastopnica, in P. P. J. van Ginneken, zastopnik,
- za Komisijo Evropskih skupnosti V. Di Bucci in J.-P. Keppenne, zastopnika,
- za Autorité de surveillance AELE M. Sánchez Rydelski in B. Alterskjær, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 24. maja 2007

izreka naslednjo

Sodbo

¹ Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 88(3) ES.

- 2 Vložen je bil v okviru spora med tožečima strankama Centre d'exportation du livre français (CELF) (v nadaljevanju: CELF) in Ministre de la Culture et de la Communication (v nadaljevanju: minister za kulturo in komunikacije) ter toženo stranko Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE) (v nadaljevanju: SIDE) zaradi pomoči, ki jih je francoska država izplačala družbi CELF.

Spor o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

Dejansko stanje v postopku v glavni stvari in postopki Skupnosti

- 3 Družba CELF, ki je združna delniška družba, opravlja dejavnost izvoznega posredništva.
- 4 Na podlagi njenega statuta je njena naloga neposredno obravnavanje naročil za pošiljanje knjig, brošur in kakršnih koli nosilcev sporočil v tujino ter francoska čezmorska ozemlja in departmaje, splošneje pa izvajanje vseh postopkov, ki imajo zlasti namen razvijati predstavljanje francoske kulture po svetu z zgoraj navedenimi nosilci.
- 5 Zbira manjša naročila knjig in tako omogoča tujim naročnikom, da poslujejo le z enim sogovornikom in ne z množico dobaviteljev ter da imajo kljub temu na voljo najširšo mogočo ponudbo. Izpolni vse zahteve udeležencev, pri tem pa ne upošteva zneska naročil, tudi če ta niso donosna.
- 6 Obveznosti družbe CELF so bile potrjene v pogodbah, sklenjenih s francoskim ministrom za kulturo in komunikacije.

- 7 Družba CELF je od leta 1980 do leta 2002 prejela od francoske države subvencije za poslovanje za kritje povišanja stroškov v zvezi z obravnavanjem majhnih naročil knjigarn na tujem.
- 8 V letu 1992 je družba SIDE, konkurentka družbe CELF, vprašala Komisijo Evropskih skupnosti, ali so bile pomoči, ki so bile dodeljene družbi CELF, priglašene v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES (sedaj člen 88(3) ES).
- 9 Komisija je o tem povprašala francosko vlado in prejela podatke o ukrepih v korist družbe CELF.
- 10 Družbi SIDE je potrdila obstoj pomoči in jo obvestila, da zadevni ukrepi niso bili priglašeni.
- 11 V Odločbi NN 127/92 z dne 18. maja 1993, obvestilo o kateri je bilo objavljeno v *Uradnem listu Evropskih Skupnosti* z dne 25. junija 1993, pod naslovom „Pomoči izvoznikom francoskih knjig“ (UL C 174, str. 6), je Komisija menila, da se zaradi posebnega položaja konkurence na knjižnem področju in kulturnega cilja teh programov pomoči zanje uporablja izjema, določena v členu 92(3)(d) Pogodbe ES (sedaj člen 87(3)(d) ES).
- 12 Družba SIDE je pri Sodišču prve stopnje Evropskih skupnosti vložila ničnostno tožbo zoper to odločbo.

- 13 Sodišče prve stopnje je s sodbo z dne 18. septembra 1995 v zadevi SIDE proti Komisiji (T-49/93, Recueil, str. II-2501) razglasilo navedeno odločbo za nično v delu, ki se nanaša na subvencijo, dodeljeno izključno družbi CELF za kritje povišanja stroškov v zvezi z obravnavanjem majhnih naročil knjig v francoskem jeziku s strani knjigarn na tujem.
- 14 Menilo je, da bi Komisija morala začeti podrobno preiskavo razmer konkurence na tem področju, preden je izrazila mnenje o združljivosti ukrepov s skupnim trgov. Komisija bi torej morala uvesti kontradiktorni postopek iz člena 93(2) Pogodbe ES (sedaj člen 88(2) ES).
- 15 Komisija je 30. julija 1996 odločila, da bo uvedla formalni postopek preiskave o navedenih pomočeh.
- 16 Ob koncu preiskave je sprejela Odločbo 1999/133/ES z dne 10. junija 1998 o državni pomoči v korist Coopérative d'exportation du livre français (CELF) (UL L 44, str. 37), s katero je ugotovila nezakonitost pomoči, ker ji niso bile priglašene, hkrati pa razglasila navedene pomoči za združljive s skupnim trgov, ker izpolnjujejo pogoje za uporabo izjeme iz člena 92(3)(d) Pogodbe.
- 17 Zoper to odločbo sta bili vloženi dve ničnostni tožbi.
- 18 Prva tožba, ki jo je pri Sodišču vložila Francoska republika, ker Komisija ni uporabila člena 90(2) Pogodbe ES (sedaj člen 86(2) ES), je bila zavrnjena s sodbo z dne 22. junija 2000 v zadevi Francija proti Komisiji (C-332/98, Recueil, str. I-4833).

- 19 Drugi tožbi, ki jo je pri Sodišču prve stopnje vložila družba SIDE, je bilo ugodeno s sodbo z dne 28. februarja 2002 v zadevi SIDE proti Komisiji (T-155/98, Recueil, str. II-1179), s katero je bila ugotovljena očitna napaka pri presoji opredelitve upoštevne trga in s katero je bila odločba Komisije razglašena za nično v delu, v katerem so pomoči razglašene za združljive s skupnim trgom.
- 20 Po tej razglasitvi ničnosti je Komisija ponovno razglasila pomoči za združljive s skupnim trgom z Odločbo 2005/262/ES z dne 20. aprila 2004 glede podpore, ki jo je Francija izvrševala v korist Zadruga za izvoz francoskih knjig (CELF) (UL L 85, str. 27).
- 21 Družba SIDE je vložila ničnostno tožbo zoper to odločbo pri Sodišču prve stopnje. Postopek pred tem sodiščem še ni zaključen (zadeva T-348/04).

Nacionalni postopki in vprašanja za predhodno odločanje

- 22 Vzporedno s postopki Skupnosti so bili uvedeni postopki pred nacionalnimi organi in sodišči.
- 23 Po zgoraj navedeni sodbi z dne 18. septembra 1995 v zadevi SIDE proti Komisiji je družba SIDE zahtevala od ministra za kulturo in komunikacije, naj se preneha izplačevati pomoč, dodeljena družbi CELF, in naj se povrne znesek že izplačanih pomoči.

- 24 Ta zahteva je bila zavrnjena z odločbo z dne 9. oktobra 1996.
- 25 Družba SIDE je vložila ničnostno tožbo zoper to odločbo pri Tribunal administratif de Paris.
- 26 S sodbo z dne 26. aprila 2001 je to sodišče razglasilo izpodbijano odločbo za nično.
- 27 Minister za kulturo in komunikacije ter družba CELF sta vložila pritožbo zoper to sodbo pri Cour administrative d'appel de Paris.
- 28 S sodbo z dne 5. oktobra 2004 je Cour administrative d'appel de Paris potrdilo izpodbijano sodbo in francoski državi naložilo, naj izterja vsote, izplačane družbi CELF za obravnavanje majhnih naročil knjig s strani knjigarn v tujini, v trimesečnem roku od vročitve sodbe, v nasprotnem primeru se ji bo naložila denarna kazen v višini 1000 EUR za vsak dan zamude.
- 29 Družba CELF in minister za kulturo in komunikacije sta pri Conseil d'État vložila pravno sredstvo, s katerima sta zahtevala razveljavitev te sodbe in sodbe Tribunal administratif de Paris.
- 30 V okviru teh pravnih sredstev sta tožeči stranki zatrjevali zlasti, da je Cour administrative d'appel napačno uporabilo pravo in napačno določilo pravno opredelitev, ker v tej zadevi ni presodilo, da je okoliščina, da je Komisija razglasila pomoči za

združljive s skupnim trgom, ovira za njihovo vračilo, ki načeloma izhaja iz nezakonitosti, povezane s tem, da je država članica izvajala ukrepe pomoči v nasprotju s členom 88(3) ES.

- 31 Glede na to, da je rešitev spora odvisna od razlage prava Skupnosti, je Conseil d'État prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

- „1. Prvič, ali člen 88 [ES] državi, katere pomoč podjetju ni zakonita, nezakonitost pa so ugotovila sodišča te države, ker ta pomoč ni bila predhodno priglašena [...], [K]omisiji pod pogoji iz istega člena 88(3) dopušča, da od gospodarskega subjekta, ki je bil njen prejemnik, ne zahteva vračila te pomoči, ker je Komisija, ki ji je zadevo predložil tretji, pomoč razglasila za združljivo s predpisi skupnega trga in tako dejansko zagotovila izključni nadzor, ki ga izvaja glede te združljivosti?

2. Drugič, če je ta obveznost povračila potrjena, ali je treba pri izračunu zneska, ki ga je treba povrniti, upoštevati obdobja, v katerih je [...] [K]omisija zadevno pomoč razglasila za združljivo s predpisi skupnega trga, preden je Sodišče prve stopnje Evropskih skupnosti te odločbe razglasilo za nične?“

Vprašnji za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 32 S prvim vprašanjem predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člen 88(3), zadnji stavek, ES razlagati tako, da mora nacionalno sodišče naložiti vračilo pomoči, ki je bila izvajana v nasprotju s to določbo, če je Komisija sprejela dokončno odločitev, da je navedena pomoč združljiva s skupnim trgom glede na člen 87 ES.
- 33 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je v členu 88(3), prvi stavek, ES določena obveznost držav članic, da priglasijo načrte za dodelitev ali spremembo pomoči.
- 34 V skladu s členom 88(3), drugi stavek, ES Komisija nemudoma sproži postopek iz člena 88(2) ES, če meni, da priglašeni načrt ni združljiv s skupnim trgom glede na člen 87 ES.
- 35 V skladu s členom 88(3), zadnji stavek, ES država članica, ki namerava dodeliti pomoč, ne sme izvajati predlaganih ukrepov, dokler v navedenem postopku ni sprejeta dokončna odločitev Komisije.
- 36 S prepovedjo iz te določbe se poskuša zagotoviti, da pomoč ne učinkuje, dokler Komisija nima na voljo razumnega roka za podrobno preučitev načrta, in če je to potrebno, za uvedbo postopka iz odstavka 2 istega člena (sodba z dne 14. februarja 1990 v zadevi Francija proti Komisiji, imenovana Boussac Saint Frères, C-301/87, Recueil, str. I-307, točka 17).

37 S členom 88(3) ES je tako uveden preventivni nadzor novih načrtov pomoči (sodba z dne 11. decembra 1973 v zadevi Lorenz, 120/73, Recueil, str. 1471, točka 2).

38 Medtem ko mora Komisija preučiti združljivost načrtovane pomoči s skupnim trgom, tudi kadar država članica ni spoštovala prepovedi izvajanja ukrepov pomoči, nacionalna sodišča le varujejo do dokončne odločitve Komisije pravice posameznikov, če državni organi morda ne spoštujejo prepovedi iz člena 88(3) ES (sodba z dne 21. novembra 1991 v zadevi *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* in *Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon*, imenovana FNCE, C-354/90, Recueil, str. I-5505, točka 14). Treba je namreč zaščititi stranke, na katere vpliva izkrivljanje konkurence, povzročeno z dodelitvijo nezakonite pomoči (glej v tem smislu sodbo z dne 5. oktobra 2006 v zadevi *Transalpine Ölleitung in Österreich* in drugi, C-368/04, ZOdl., str. I-9957, točka 46).

39 Nacionalna sodišča morajo načeloma ugoditi zahtevi za vračilo pomoči, izplačanih v nasprotju s členom 88(3) ES (glej zlasti sodbo z dne 11. julija 1996 v zadevi *SFEI* in drugi, C-39/94, Recueil, str. I-3547, točka 70).

40 Dokončna odločitev Komisije namreč ne vodi do naknadne odprave pomanjkljivosti izvršilnih aktov, ki niso veljavni, ker so bili sprejeti v nasprotju s prepovedjo iz tega člena. Vsaka druga razlaga bi vodila do tega, da bi zadevna država članica dajala prednost nespoštovanju člena 88(3), zadnji stavek, ES in mu odvzela njegov polni učinek (zgoraj navedena sodba FNCE, točka 16).

41 Nacionalna sodišča morajo torej zagotoviti, da bodo v skladu z njihovim nacionalnim pravom odpravljene vse posledice kršitve člena 88(3), zadnji stavek, ES, tako glede veljavnosti izvršilnih aktov ukrepov pomoči kot glede izterjave finančne podpore,

dodeljene v nasprotju s to določbo (zgoraj navedeni sodbi FNCE, točka 12, ter SFEI in drugi, točka 40, sodba z dne 21. oktobra 2003 v združenih zadevah Van Calster in drugi, C-261/01 in C-262/01, Recueil, str. I-12249, točka 64, ter zgoraj navedena sodba Transalpine Ölleitung in Österreich in drugi, točka 47).

⁴² Vendar pa lahko pride do izjemnih okoliščin, v katerih ne bi bilo primerno naložiti vračila pomoči (zgoraj navedena sodba SFEI in drugi, točka 70).

⁴³ V zvezi s tem je Sodišče v primeru, ko je Komisija sprejela negativno dokončno odločitev, že presodilo, da ni mogoče izključiti možnosti, da se prejemnik nezakonite pomoči sklicuje na izjemne okoliščine, na podlagi katerih je lahko legitimno utemeljil svoje zaupanje v zakonitost te pomoči, in tako nasprotuje njenemu vračilu. V takem primeru mora nacionalno sodišče, če mu je bila zadeva predložena v odločanje, presoditi okoliščine zadeve, če je treba tudi po tem, ko je pri Sodišču vložilo predlog za sprejetje predhodne odločbe o razlagi prava (sodba z dne 20. septembra 1990 v zadevi Komisija proti Nemčiji, C-5/89, Recueil, I-3437, točka 16).

⁴⁴ V členu 14(1) Uredbe Sveta (ES) 659/1999 z dne 22. marca 1999 o določitvi podrobnih pravil za uporabo člena [88 ES] (UL L 83, str. 1) je izrecno določeno, da Komisija pri negativni odločitvi ne zahteva vračila pomoči, če bi bilo to v nasprotju s splošnimi načeli prava Skupnosti.

⁴⁵ V primeru, kot je ta iz spora o glavni stvari, ko je zahteva na podlagi člena 88(3), zadnji stavek, ES obravnavana po tem, ko je Komisija sprejela pozitivno odločitev, mora nacionalno sodišče kljub ugotovitvi, da je sporna pomoč združljiva s skupnim trgov, odločiti o veljavnosti izvršilnih aktov in izterjavi dodeljenih finančnih podpor.

46 V takem primeru mu pravo Skupnosti nalaga sprejetje primernih ukrepov za učinkovito odpravo učinkov nezakonnosti. Vendar pa mu, tudi kadar ni izjemnih okoliščin, ne nalaga obveznosti popolne izterjave nezakonite pomoči.

47 Podlaga člena 88(3), zadnji stavek, ES je namreč varovalni namen, in sicer da se zagotovi, da pomoč, ki ni združljiva s skupnim trgov, ne bo nikoli izvedena. Ta namen je najprej začasno dosežen s prepovedjo, ki jo določa, nato pa trajno z dokončno odločitvijo Komisije, ki če je negativna, preprečuje izvajanje priglašene načrta pomoči.

48 S tako organiziranim preprečevanjem se poskuša doseči to, da se bodo izvajale samo pomoči, ki so združljive s skupnim trgov. Da bi se doseglo ta cilj, se izvedba načrta pomoči odloži, dokler ni s dokončno odločitvijo Komisije odpravljen dvom o združljivosti.

49 Zdi se, da takrat, ko Komisija sprejme pozitivno odločitev, predčasno izplačilo pomoči ni v nasprotju s ciljem iz točk 47 in 48 te sodbe.

50 V tem primeru bodo, z vidika subjektov, ki niso prejemniki te pomoči, zaradi njene nezakonnosti ti subjekti izpostavljeni neuresničnemu tveganju izvajanja pomoči, ki ni združljiva s skupnim trgov, in konkurenčnim učinkom pomoči, ki je združljiva s skupnim trgov, morda prej, kot bi bilo nujno.

- 51 Z vidika prejemnika pomoči bo neupravičena prednost neplačilo obresti, ki bi jih ta plačal za zadevni znesek pomoči, združljive s skupnim trgom, če bi si moral ta znesek izposoditi na trgu med čakanjem na odločbo Komisije, in izboljšanje njegovega konkurenčnega položaja glede na druge subjekte na trgu med trajanjem nezakonitosti.
- 52 V primeru, kot je ta iz spora o glavni stvari, mora torej nacionalno sodišče na podlagi prava Skupnosti prejemniku pomoči naložiti plačilo obresti za obdobje nezakonitosti.
- 53 V okviru svojega nacionalnega prava lahko poleg tega, če je to predvideno, naloži vračilo nezakonite pomoči kljub pravici države članice, da pomoč kasneje ponovno izvaja. Prav tako lahko ugotovi odškodninski zahtevkom za škodo, ki je nastala zaradi nezakonitosti pomoči (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi SFEI in drugi, točka 75, ter Transalpine Ölleitung in Österreich in drugi, točka 56).
- 54 V zvezi s pomočjo je treba dodati, da ukrep, ki bi nalagal le obveznost vračila brez obresti, ne bi bil primeren za odpravo učinkov nezakonitosti, če bi država članica to pomoč ponovno izvajala po dokončni pozitivni odločitvi Komisije. Ker bi bilo namreč obdobje med vračilom in ponovnim izvajanjem krajše od obdobja med prvim izvajanjem in dokončno odločitvijo, bi prejemnik pomoči, če bi si moral izposoditi vrnjeni znesek, moral plačati obresti, ki bi bile nižje od tistih, ki bi jih plačal, če bi si že na začetku moral izposoditi znesek, enak nezakonito dodeljeni pomoči.
- 55 Na prvo postavljeno vprašanje je torej treba odgovoriti, da je treba člen 88(3), zadnji stavek, ES razlagati tako, da nacionalno sodišče ni dolžno naložiti vračila pomoči, ki

je bila izvajana v nasprotju s to določbo, če je Komisija sprejela dokončno odločitev, da je navedena pomoč združljiva s skupnim trgom glede na člen 87 ES. V skladu s pravom Skupnosti mora prejemniku pomoči naložiti plačilo obresti za obdobje nezakonitosti. V okviru svojega nacionalnega prava lahko, če je to predvideno, poleg tega naloži vračilo nezakonite pomoči kljub pravici države članice, da pomoč kasneje ponovno izvaja. Prav tako lahko ugoti odškodninski zahtevkom za škodo, ki je nastala zaradi nezakonitosti pomoči.

Drugo vprašanje

⁵⁶ Z drugim vprašanjem predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali v postopku, kot je ta iz spora o glavni stvari, obveznost iz člena 88(3), zadnji stavek, ES, da se odpravi učinke nezakonitosti pomoči, zajema pri izračunu zneskov, ki jih mora plačati prejemnik, tudi obdobje od sprejetja odločbe Komisije, s katero je bila ugotovljena združljivost te pomoči s skupnim trgom, do razglasitve ničnosti navedene odločbe s strani sodišča Skupnosti.

⁵⁷ To vprašanje se nanaša ali na pomoči, ki so bile morda izvajane med tema datumoma, ter na obresti, če je posledica nezakonitosti pomoči, ki izhaja iz nacionalnega prava, tudi kadar se ugotovi, da je združljiva s skupnim trgom, vračilo navedene pomoči, ali samo na obresti za pomoči, prejete v istem obdobju, če vračilo nezakonite pomoči, združljive s skupnim trgom, ni predvideno z nacionalnim pravom.

- 58 V sporu o glavni stvari gre za dve obdobji, in sicer od sprejetja odločb Komisije z dne 18. maja 1993 in 10. junija 1998 do sprejetja sodb Sodišča prve stopnje z dne 18. septembra 1995 in 28. februarja 2002, s katerima sta bili odločbi razglašeni za nični (glej točki 11 in 21 te sodbe).
- 59 Postavljeno vprašanje izpostavlja načelo domneve zakonitosti aktov institucij Skupnosti in pravilo, določeno v členu 231(1) ES.
- 60 Domneva zakonitosti aktov institucij Skupnosti pomeni, da imajo ti pravne učinke toliko časa, dokler niso umaknjeni, razglašeni za nične v okviru ničnostne tožbe ali razveljavljeni v okviru postopka za sprejetje prehodne odločbe ali ugovora nezakonnosti (sodba z dne 5. oktobra 2004 v zadevi Komisija proti Grčiji C-475/01, ZOdl., str. I-8923, točka 18, in navedena sodna praksa).
- 61 Na podlagi člena 231(1) ES razglasi Sodišče, če je tožba utemeljena, zadevni akt za ničen. Iz tega izhaja, da odločba sodišča Skupnosti o razglasitvi ničnosti povzroči retroaktivno odpravo sporne odločbe glede vseh zadevnih oseb (sodba z dne 1. junija 2006 v združenih zadevah P & O European Ferries (Vizcaya) in Diputación Foral de Vizcaya proti Komisiji, C-442/03 P in C-471/03 P, ZOdl., I-4845, točka 43).
- 62 V okoliščinah, kot so te iz spora o glavni stvari, se domneva zakonitosti in pravilo o retroaktivnosti ničnosti uporabita zaporedno.

63 Za pomoči, izvajane po pozitivni odločitvi Komisije, se domneva, da so zakonite do odločbe sodišča Skupnosti o razglasitvi ničnosti. Potem pa z dnem te odločbe za zadevne pomoči v skladu s členom 231(1) ES velja, da z nično odločbo niso bile razglašene za združljive s skupnim trgom, tako da je treba njihovo izvajanje obravnavati kot nezakonito.

64 Tako se v tem primeru zdi, da se s pravilom iz člena 231(1) ES retroaktivno prekine uporaba domneve zakonitosti.

65 Po razglasitvi ničnosti pozitivne odločitve Komisije se ne more izključiti možnosti, da se prejemnik nezakonito izvajane pomoči sklicuje na izjemne okoliščine, na podlagi katerih je lahko legitimno utemeljil svoje zaupanje v zakonitost te pomoči, in tako nasprotuje njenemu vračilu (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo Komisija proti Nemčiji, točka 16, glede negativne dokončne odločitve Komisije).

66 Vendar je Sodišče glede primera, v katerem je Komisija najprej odločila, da ne bo nasprotovala spornim pomočem, že presodilo, da taka okoliščina ni mogla utemeljiti legitimnega zaupanja podjetja, ki je prejemale pomoč, ker je bila ta odločba izpodbijana v rokih za tožbo in jo je Sodišče kasneje razglasilo za nično (sodba z dne 14. januarja 1997 v zadevi Španija proti Komisiji, C-169/95, Recueil, str. I-135, točka 53).

67 Sodišče je prav tako presodilo, da dokler Komisija ne sprejme odločbe o odobritvi pomoči in dokler rok za vložitev tožbe zoper odločbo ni potekel, prejemnik ne more biti prepričan o zakonitosti načrtovane pomoči, ki lahko edina utemelji njegovo legitimno zaupanje (glej sodbo z dne 29. aprila 2004 v zadevi Italija proti Komisiji, C-91/01, Recueil, str. I-4355, točka 66).

68 Ugotoviti je treba, da tudi ob vložitvi ničnostne tožbe prejemnik o navedenem ne more biti prepričan, in sicer dokler se sodišče Skupnosti o tem dokončno ne izreče.

69 Na drugo vprašanje je torej treba odgovoriti, da v postopku, kot je ta iz spora o glavni stvari, obveznost iz člena 88(3), zadnji stavek, ES, da se odpravi učinke nezakonitosti pomoči, zajema pri izračunu zneskov, ki jih mora plačati prejemnik, razen v izjemnih okoliščinah, tudi obdobje od sprejetja odločbe Komisije, s katero je bila ugotovljena združljivost te pomoči s skupnim trgov, do razglasitve ničnosti navedene odločbe s strani sodišča Skupnosti.

Stroški

70 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

1. Člen 88(3), zadnji stavek, ES je treba razlagati tako, da nacionalno sodišče ni dolžno naložiti vračila pomoči, ki je bila izvajana v nasprotju s to določbo, če je Komisija sprejela dokončno odločitev, da je navedena pomoč združljiva s skupnim trgov glede na člen 87 ES. V skladu s pravom Skupnosti

mora prejemniku pomoči naložiti plačilo obresti za obdobje nezakonitosti. V okviru svojega nacionalnega prava lahko, če je to predvideno, poleg tega naloži vračilo nezakonite pomoči kljub pravici države članice, da pomoč kasneje ponovno izvaja. Prav tako lahko ugotovi odškodninski zahtevkom za škodo, ki je nastala zaradi nezakonitosti pomoči.

- 2. V postopku, kot je ta iz spora v glavni stvari, obveznost iz člena 88(3), zadnji stavek, ES, da se odpravi učinke nezakonitosti pomoči, zajema pri izračunu zneskov, ki jih mora plačati prejemnik, razen v izjemnih okoliščinah, tudi obdobje od sprejetja odločbe Komisije, s katero je bila ugotovljena združljivost te pomoči s skupnim trgom, do razglasitve ničnosti navedene odločbe s strani sodišča Skupnosti.**

Podpisi